

Prevenција školskog neuspeha

Konačni sažeti izveštaj

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

PREVENCIJA ŠKOLSKOG NEUSPEHA

Konačni sažeti izveštaj

Evropska agencija za posebne potrebe i inkluzivno obrazovanje (Agencija) je nezavisna i samoupravna organizacija. Agenciju sufinansiraju ministarstva obrazovanja njenih država članica i Evropska komisija putem bespovratnih sredstava za poslovanje u okviru programa za obrazovanje Evropske unije (EU) Erasmus+ (2014–2020).

Sufinansirano od strane
programa Erasmus+
Program Evropske unije

Podrška Evropske komisije za pripremu ove publikacije ne predstavlja potvrdu sadržaja koji odražava stanovišta njegovih autora, i zbog toga se Komisija ne može smatrati odgovornom za bilo koju upotrebu ovde sadržanih informacija.

Stanovišta koja je u ovom dokumentu iznela neka osoba ne predstavljaju nužno zvanična stanovišta Agencije, njenih država članica ili Komisije.

Urednik: Antula Kefalinou

Izvodi iz dokumenta su dozvoljeni pod uslovom da postoji jasno upućivanje na izvor. Upućivanje na ovaj dokument treba da glasi kako sledi: Evropska agencija za posebne potrebe i inkluzivno obrazovanje, 2020. *Prevenција školskog neuspeha: Konačni sažeti izveštaj*. (A. Kefalinou, urednik). Odense, Danska

U cilju veće pristupačnosti, ovaj izveštaj dostupan je na 25 jezika i u pristupačnom elektronskom formatu na veb-sajtu Agencije: www.european-agency.org

Ovo je prevod originalnog teksta na engleskom jeziku. U slučaju nedoumica o tačnosti informacija u prevodu, pogledajte originalni tekst na engleskom jeziku.

ISBN: 978-87-7110-903-0 (elektronski)

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2020

Sekretarijat
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Kancelarija u Briselu
Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

SADRŽAJ

UVOD	5
KONCEPTUALNI OKVIR PROJEKTA	6
Definicija školskog neuspeha	6
Sistemski pristup za prevenciju školskog neuspeha	7
ZAKLJUČCI IZ LITERATURE O ISTRAŽIVANJU	10
ZAKLJUČCI IZ LITERATURE O POLITIKAMA	13
KLJUČNA DELOVANJA POLITIKE ZA PREVENCIJU ŠKOLSKOG NEUSPEHA	15
REZULTATI PROJEKTA	17
REFERENCE	18

UVOD

Izgradnja kapaciteta škola i borba protiv školskog neuspeha od suštinskog su značaja za sisteme inkluzivnog obrazovanja. Poslednjih godina, države članice Evropske agencije za posebne potrebe i inkluzivno obrazovanje (Agencija) prioritet daju pitanju prevencije školskog neuspeha. U Nacionalnom ispitivanju iz 2015. godine (2015 Country Survey), članovi predstavničkog odbora Agencije zahtevali su da se projekat fokusira na školski neuspeh i inkluziju. Kao odgovor, Agencija je kreirala tematski projekat pod nazivom **Prevenција školskog neuspeha: Proučavanje potencijala politika inkluzivnog obrazovanja na nivoima sistema i pojedinca** (PSF). Ovaj projekat zasnovan je na postojećem radu Agencije u vezi pitanja koja se tiču školskog neuspeha.

PSF projekat pruža sveobuhvatni pregled dostupne literature o politikama i istraživanjima koja se odnosi na prevenciju školskog neuspeha. Njegov cilj je da predstavi elemente okvira politike inkluzivnog obrazovanja koje mogu da pomognu u prevenciji školskog neuspeha i poboljšanju podobnosti obrazovnog sistema da ispune raznolike potrebe učenika.

Aktivnosti projekta su se sprovodile od 2018. do 2019. godine. Njima je ispitano da li politike inkluzivnog obrazovanja imaju potencijal da spreče školski neuspeh – kako u pogledu pojedinaca tako i celokupnog sistema. Projektne aktivnosti su vođena sledećim ključnim pitanjima projekta:

1. Šta literatura o istraživanjima kaže o odnosu između prevencije školskog neuspeha i sistema inkluzivnog obrazovanja?
2. Kako politike inkluzivnog obrazovanja država članica Agencije shvataju i postupaju u vezi sa prevencijom školskog neuspeha s obzirom na stavke na nivou celog sistema i pojedinačne učenike?
3. Koji su elementi i okviri inkluzivne politike neophodni za prevenciju školskog neuspeha?

Projektne tim je sproveo metodu „desk“ (internog) istraživanja zajedno sa dva paralelna segmenta aktivnosti kako bi odgovorio na pitanja. Prvi segment bavio se pregledom i analizom literature o evropskim i međunarodnim istraživanjima o prevenciji školskog neuspeha u kontekstu inkluzivnog obrazovanja. Drugi segment se bavio analizom literature o evropskim i međunarodnim politikama. Ono se takođe bavilo proučavanjem postojećih mera nacionalne politike za prevenciju školskog neuspeha. To obuhvata prikupljanje informacija od država članica Agencije putem nacionalnog ispitivanja projekta, u nastojanju da se identifikuju pristupi njihovih politika za postupanje sa školskim neuspehom. Četrnaest zemalja je obezbedilo izveštaje za analizu: Češka Republika, Estonija, Finska, Grčka, Irska, Island, Letonija, Malta, Nemačka, Slovačka, Srbija, Švedska, Ujedinjeno Kraljevstvo (Severna Irska) i Ujedinjeno Kraljevstvo (Škotska).

Projekat se fokusirao na osnovno sve do kraja srednjeg obrazovanja, tj. nivoe 1–3 **Međunarodne standardne klasifikacije obrazovanja**. Glavna ciljna grupa za rezultate projekta su nacionalni, regionalni i lokalni kreatori politika inkluzivnog obrazovanja.

KONCEPTUALNI OKVIR PROJEKTA

Definicija školskog neuspeha

S obzirom da je školski neuspeh složeno pitanje, važno je da se termin razjasni i definiše u okviru konteksta projekta.

Prema **Pregledu PSF literature** (Evropska agencija, 2019a), istraživanje o školskom neuspehu fokusiralo se na dve glavne perspektive: perspektivu pojedinca (kako može doći do neuspeha pojedinca u okviru obrazovnog sistema) i perspektivu organizacije (kako može doći do neuspeha školskog sistema u pogledu pojedinačnih učenika).

Literatura o politikama često spominje značaj perspektive organizacije u prevenciji školskog neuspeha. Međutim, to je samo usputno u međunarodnim i evropskim dokumentima o politikama koji ispituju prerano napuštanje školovanja (pogledajte Evropska agencija 2016; 2017a; Evropska komisija, 2015) ili efikasnost i napredak škole (pogledajte Evropska komisija, 2017).

Uzevši u obzir gorenavedeno, PSF projekat definiše školski neuspeh na sledeći način:

Do školskog neuspeha dolazi kada sistem ne uspe da pruži korektne usluge i usluge inkluzivnog obrazovanja koje vode ka uspešnom učenju, angažovanju, širem učešću u zajednici i prelasku u stabilno odraslo doba (Evropska agencija, 2019b, s. 22).

Stoga, prevencija školskog neuspeha treba da obuhvati razvoj inkluzivnog sistema u kom svi učenici – uključujući one izložene riziku od neuspeha i najranjivije za isključivanje – mogu da dobiju visokokvalitetno obrazovanje. To će dovesti do poboljšanih postignuća i uspešnog završetka obaveznog obrazovanja. Prevencija školskog neuspeha takođe prevazilazi nivo škole, sa ciljem rešavanja nejednakosti da bi se obezbedilo šire učešće u zajednici i prelazak u stabilno odraslo doba (Evropska agencija, 2019b).

Sistemski pristup za prevenciju školskog neuspeha

Konceptualni okvir projekta ističe sistemsku perspektivu i podržava **pristup zasnovan na ljudskim pravim**. Prema tome, obrazovni sistemi treba da omoguće školama da podrže pravo na visokokvalitetno obrazovanje svih učenicima.

To podrazumeva:

... prelazak sa fokusa na pojedinačnu podršku i kompenzacionih pristupa (tj. pristupa zasnovanih na medicinskoj dijagnozi ili etiketiranju), na mere prevencije i proaktivne oblike podučavanja i učenja (Evropska agencija, 2017b, s. 19).

Ovaj pristup nastoji da zadovolji potrebe svih učenika. On ima za cilj da identifikuje i prevaziđe institucionalne barijere na svim nivoima koje mogu da dovedu do školskog neuspeha, promovišući sistem koji osigurava kako jednakost tako i izvrsnost.

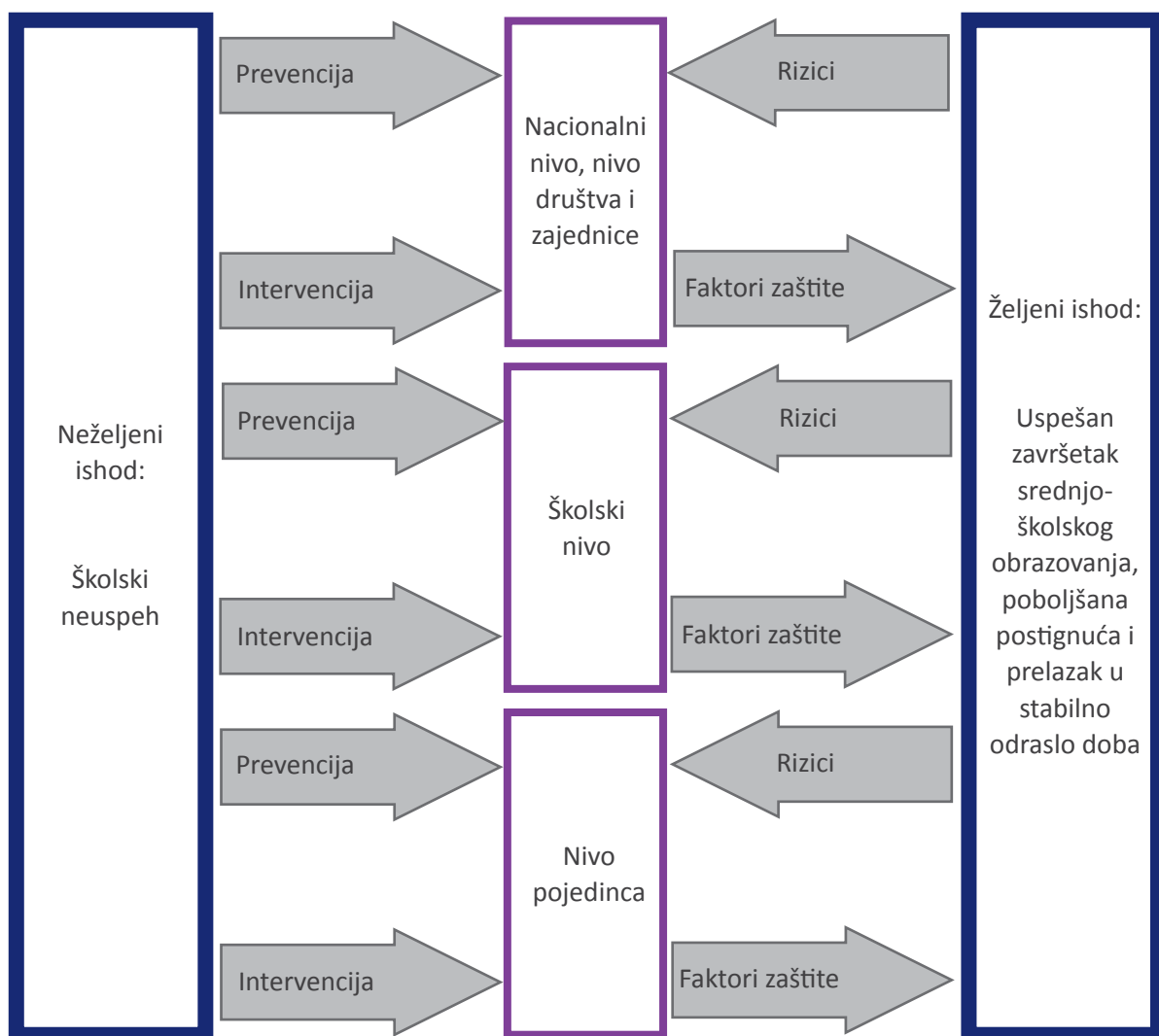
Sistemi inkluzivnog obrazovanja su najefikasnije podržani delovanjima politike koja naglašavaju prevenciju, a ne intervenciju i kompenzaciju. PSF projekat potvrđuje da kompenzacione mere mogu biti neophodne kod nekih učenika i, zbog toga, zemlje ih često koriste. Međutim, kompenzaciona delovanja i mere politike treba da se koriste kao krajnja mera. Zemlje treba da daju prednost preventivnim pristupima.

Školski neuspeh može da se spreči kombinovanjem nacionalnih/regionalnih i lokalnih politika, školske organizacije i razumevanja i reagovanja u pojedinačnim okolnostima. U Pregledu PSF literature navodi se konceptualni model za prevenciju školskog neuspeha koji obuhvata te elemente, bazirajući se na prethodnom radu Agencije u vezi preranog napuštanja školovanja (Evropska agencija, 2016; 2017a). Prema ovom modelu, postoji **niz delovanja u životu učenika (rizici i faktori zaštite) i spoljnih delovanja na koje kreatori politika i razni stručnjaci iz sfere obrazovanja mogu da utiču (preventivne strategije i intervencije)**.

Model ilustruje kako različita delovanja guraju i povlače učenika između željenog ishoda uspešnog završetka srednjoškolskog obrazovanja, poboljšanih postignuća i prelaska u stabilno odraslo doba, i neželjenog ishoda školskog neuspeha. Ova delovanja prisutna su u okviru zajednice, škole i pojedinca (Evropska agencija, 2019a). U okviru ovog modela važan je ekosistem u kome su delovanja prisutna (Bronfenbrenner, 2005).

PSF projekat naglašava ovu perspektivu ekosistema za dalje istraživanje pristupa školskom neuspehu na nivou sistema. Proučava prevenciju školskog neuspeha u kontekstu **Ekosistema modela inkluzivnog obrazovanja**. Projekat se temelji se na skorije projekte Agencije, kao što su **Inkluzivno predškolsko vaspitanje i obrazovanje, Poboljšanje rezultata svih učenika u inkluzivnom obrazovanju i Podrška inkluzivnom rukovođenju škole**. Okvir ekosistema teži da pomogne donosiocima odluka u obrazovanju da identifikuju ključne oblasti za lokalni, regionalni i/ili nacionalni pregled.

Slika 1. Kombinovan model analize ekosistema i delovanja faktora koji utiču na školski neuspeh (adaptirano iz Evropska agencija, 2017a)

Model ekosistema se sastoji od sledećih međusobno povezanih sistema:

- **Mikrosistem** obuhvata procese u okviru škole i interakcije učenika sa vršnjacima i odraslima. U kontekstu ovog projekta, mikrosistem razmatra pristupe na nivou cele škole i prakse usmerene na učenike koje mogu da povećaju njihovo prisustvo i angažovanje u školi.
- **Mezosistem** odslikava međusobne veze unutar mikrosistema koje utiču na školske strukture i sisteme. U svrhe ovog projekta, mezosistem obuhvata interakcije na nivou škole koje mogu da pomognu u rešavanju školskog neuspeha.
- **Egzosistem** obuhvata kontekst zajednice, koji može da utiče na druge nivoe. U ovom projektu, egzosistem se fokusira na delovanja lokalne zajednice koja doprinose prevenciji školskog neuspeha.
- **Makrosistem** predstavlja širi socijalni, kulturni i zakonodavni kontekst koji obuhvata sve druge sisteme. U kontekstu ovog projekta, makrosistem obuhvata nacionalna/regionalna delovanja u cilju prevencije školskog neuspeha i unapređenja inkluzivnosti.

Različite komponente sistema i odnosi između njih utiču na kapacitet škola da prihvate i uključe sve učenike. Ako školski sistem ne može da obezbedi ravnopravne mogućnosti za svakog učenika da uspešno završi školu i da se spremi za život odrasle osobe, to je „neuspeh“.

Model ekosistema naglašava međusobni odnos i međuzavisnost nivoa sistema. Zbog toga svaki napor da se promeni jedan element sistema mora da uzme u obzir uticaj na druge elemente (Evropska agencija, 2019a).

Model identifikuje kako unutrašnje, tako i spoljašnje faktore u odnosu na pojedinca. Stoga se udaljava od dihotomnog pitanja da li ishodi učenja i inkluzivni rezultati zavise od pojedinca ili od konteksta. Svaki faktor je uvek postavljen u odnosu na obrazovni ekosistem učenika. Dakle, stavljanjem učenika u središte, model ekosistema podržava pristup ljudskih prava (ibid.).

ZAKLJUČCI IZ LITERATURE ISTRAŽIVANJA

Prvi segment aktivnosti projekta bavio se pregledom i analizom literature o evropskim i međunarodnim istraživanjima o prevenciji školskog neuspeha u kontekstu inkluzivnog obrazovanja. **Pregled PSF literature** prikazuje istraživanja koja primenjuju niz metodologija za razumevanje i identifikovanje rešenja za problem školskog neuspeha. Definicije školskog neuspeha u literaturi fokusiraju se na pojedinačne učenike a ne na napredak škole. Ove definicije se razvrstavaju u tri različite teme:

- Prerano napuštanje školovanja
- Niska akademska postignuća
- Nemogućnost učešća u društvu ili slaba dobrobit u odraslom dobu (Evropska agencija, 2019a).

Literatura ilustruje složenost faktora koji mogu dovesti do školskog neuspeha. Ona takođe navodi korake koje je moguće preduzeti da bi se sprečio školski neuspeh na svakom nivou ekosistema. Svaku temu karakteriše skup rizika, faktora zaštite, preventivnih strategija i intervencija. Ova delovanja guraju i povlače pojedinca između školskog uspeha i školskog neuspeha.

Delovanja povezana sa školskim neuspehom i uspehom funkcionišu na nivou društva putem nacionalnih politika i lokalnog konteksta. Oni funkcionišu na nivou škole preko školske organizacije i fleksibilnosti da se odgovori pojedinačnim učenicima. Oni takođe

funkcionišu na nivou porodice i pojedinca, i obuhvataju intrapersonalne faktore (npr. motivacioni, fizički, čulni, genetički, kognitivni i lingvistički faktori) i interpersonalne faktore (npr. porodične potrebe, dostupna podrška, socijalne veštine i mogućnosti).

Različiti pristupi se mogu primeniti da bi se smanjili rizici i sprečio nastanak problema i da bi se poništila ili smanjila verovatnoća školskog neuspeha. Literatura predlaže sledeće oblasti za delovanje na svakom nivou sistema:

Na nacionalnom nivou, nivou društva i nivou zajednice (makrosistem i egzosistem), postoji potreba da se:

- odgovori na probleme socijalne neravnopravnost;
- promoviše pravednost;
- reši problem siromaštva;
- poboljša pristup uslugama mentalnog zdravlja i terapeutskim intervencijama za učenike i nastavnike;
- poveća dostupnost usluga podrške na nivou zajednice;
- razviju programi za intervencije u vezi droge i alkohola koji pomažu i porodicama.

Stoga, nacionalne, regionalne i globalne politike koje utiču na zdravlje, zaposlenje, smeštaj i socijalnu zaštitu relevantne su za ovu diskusiju.

Na nivou škole (mezosistem i mikrosistem) mogu da postoje značajne prepreke za učenje i učešće. Škole treba da kreiraju okruženja u kojima se učenici osećaju bezbednim i cenjenim i u koja su uključeni roditelji. U celini, ispitivanja pokazuju da uticaj roditelja i porodice mora da prevaziđe ove zajedničke aktivnosti. Škole treba da razmotre načine na koje roditelji mogu da se angažuju u obrazovanju svoje dece, da razviju usluge za poboljšanje veština roditeljstva, da se pobrinu za generacijske promene u imigrantskoj populaciji koje mogu da utiču na motivaciju i angažovanje, da pomognu marginalizovanim porodicama.

Škole i nastavnici takođe mogu da podrže uskraćene učenike pruže učenicima programe karijernog vođenja kako bi podstakli težnje, i održe kvalitet školskih objekata. U literaturi se naglasak stavlja na značaj odnosa nastavnika i učenika, pozitivne percepcije nastavnika u vezi učenika, izbegavanje posramljivanja kao nastavne strategije i primena korektivnih disciplinskih mera. Literatura o istraživanju takođe predlaže strategije za praćenje napretka učenika. Sa ciljem podsticanja motivacije učenika, važno je da nastavnici napredno razmišljanje (pozitivan stav) kod učenika i da shvate da okolnosti pojedinca mogu da zahtevaju dodatnu podršku.

Na nivou pojedinca (mikrosistem), treba razmotriti mnogo elemenata. Učenici mogu da imaju posebne obrazovne potrebe ili invaliditete, nizak nivo akademskog angažovanja, niska očekivanja i niske nivoe samoefikasnosti. Oni mogu da smatraju da škola nema velik značaj za njihove živote. Specifični individualni izazovi mogu takođe da obuhvate smrt roditelja, rizična ponašanja (kao što su korišćenje droga ili alkohola), istoriju usvajanja ili života u sirotištu i tinejdžersku trudnoću.

Škole i zajednice mogu da pomognu da se umanje teškoće:

- promocijom saradnje između eksternih agencija i škola i razvojem usluga, kao što su ustanove za brigu o deci u školama, govorna terapija, savetovanje i mentalno zdravlje;
- fokusiranjem na procenu za učenje koje je zasnovano na kompetencijama i koje se nastavlja;
- razvojem planova i programa nastave i učenja relevantnih u odnosu na interesovanja, aspiracija i potreba učenika, sa naglaskom na veštine učenja i samostalno učenje;
- podržavanjem motivacije učenika uključivanjem lokalne zajednice i razvojem rezilijentnosti pojedinca;
- osnaživanjem individualizovanih pristupa, posebno za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama;
- bavljenjem lošim akademskim napretkom na početku i pružanjem podrške kada je to potrebno;
- izbegavanjem ponavljanja razreda.

Na kraju, neophodno je redovno pregledanje efikasnosti strategija u cilju smanjenja školskog neuspeha. Prevencija treba da predupredi potrebu za kompenzacionim delovanjima. Međutim, dodatne intervencije mogu rešiti sve nepredviđene izazove koji se pojave.

U celini, literatura o istraživanjima pokazuje da obrazovni sistemi mogu da budu organizovani da na efikasan način zadovolje različite potrebe učenika i spreče školski neuspeh. Pregled PSF literature ukazuje na **univerzalni dizajn** koji pomaže da se poveća inkluzivnost i poboljša uspeh svih učenika (Evropska agencija, 2019a).

ZAKLJUČCI IZ LITERATURE O POLITIKAMA

Drugi segment projektnih aktivnosti analizirao je postojeće mere nacionalne politike za prevenciju školskog neuspeha. Pregled politike pokazuje da su evropske zemlje sve više posvećene razvoju ravnopravnijih i inkluzivnijih obrazovnih sistema. Međutim, postoje značajna **međunarodna zabrinutost u vezi niskih nivoa akademskih postignuća među određenim grupama učenika**. Takođe postoji zabrinutost u vezi sa širim pitanjem školskog neuspeha iz systemske perspektive.

Obrazovni sistemi su razvili različite reakcije politike da bi zadovoljili različite potrebe učenika, poboljšali ishode učenika i sprečili školski neuspeh. Objedinjeni izveštaj PSF projekta je analizirao relevantne politike i mere u obrazovnim sistemima 14 zemalja koje su učestvovalе u nacionalnom ispitivanju PSF projekta (Evropska agencija, 2019b).

Analiza je pokazala da nacionalne politike ne koriste termin školski neuspeh direktno i njegovo značenje je implicitno. Umesto da školski neuspeh povezuju sa pojedincima, neke zemlje pružaju uvid u način na koji **napredovanje ka prevenciji školskog neuspeha može da se razume iz pozitivne perspektive sistema, promovisanjem školskog uspeha.**

Analiza je takođe pokazala da su skoro sve zemlje razvile relevantne okvire politike. Međutim, ciljevi njihovih politika se dosta razlikuju. Neke zemlje naglašavaju mere usmerene ka pojedincu. Ostale navode sveobuhvatne mere na nivou čitave škole ili obrazovnog sistema.

Bez obzira na razne definicije i pristupe školskom neuspehu, opšti obrasci u nacionalnim politikama obuhvataju:

- povećanje angažovanja i smanjenje preranog napuštanja školovanja;
- ciljanje na niske nivoe akademskih postignuća;
- promovisanje pristupa podučavanju i učenju zasnovanom na razvoju cele škole.

Ključni prioriteti politika na koje zemlje ukazuju obuhvataju identifikovanje i podržavanje učenika „pod rizikom“, poboljšanje postignuća u određenim oblastima, prevazilaženje jaza u dostignućima i razvijanje plana i program nastave i učenja, procene i pedagoškog pristupa.

Informacije o nacionalnom ispitivanju projekta takođe su pružile razumevanje glavnih izazova sa kojima se zemlje suočavaju u prevenciji školskog neuspeha. Ti izazovi su sledeći:

- efikasno implementiranje politike inkluzivnog obrazovanja;
- izgradnja kapaciteta nastavnika;
- poboljšanje kvaliteta podrške;
- razvoj efikasnijih mehanizama upravljanja, finansiranja i nadzora.

U celini, pregled politika ukazuje na potrebu da se uključi višedimenzionalni i ujednačeni pristup da bi se otklonio školski neuspeh. Potvrdom pristupa zemalja, rezultati projekta ukazuju da umesto kompenzovanja za loša akademska postignuća, inkluzivni sistem treba da gradi školski kapacitet i poboljšava postignuća svih učenika. **Da bi se postigao ovaj cilj, nacionalne politike, mere i strategije treba da prihvate sistemski pristup na nivou cele škole. Oni istovremeno moraju da budu usmereni na učenika, sa fokusom na pojedince pod rizikom.**

KLJUČNA DELOVANJA POLITIKE ZA PREVENCIJU ŠKOLSKOG NEUSPEHA

Kombinovanjem rezultata pregleda istraživanja i politika, PSF projekat je identifikovao elemente inkluzivne politike koji mogu da osiguraju da škole postanu ravnopravnije. Projekat koristi model ekosistema da bi predložio sveobuhvatni okvir politike za prevenciju školskog neuspeha. To obuhvata nekoliko delovanja inkluzivne politike koja mogu da pomognu zemljama da napreduju u prevenciji školskog neuspeha.

Ključna delovanja politika su organizovana u četiri nivoa ekosistema: nacionalni/regionalni, nivo zajednice, škole i pojedinca.

Delovanja politike na nacionalnom/regionalnom nivou (makrosistem) obuhvataju:

- smanjenje socijalne neravnopravnosti, promocija pravednosti i rešavanje problema siromaštva;
- podrška međusektorske saradnje između Ministarstva obrazovanja, zdravlja, socijalne zaštite, stanovanja i rada;
- poboljšanje pristupa školi i pohađanja.

Delovanja politike na nivou zajednice (egzosistem i mezosistem) obuhvataju:

- poboljšanje pristupa i dostupnosti usluga podrške na nivou zajednice;
- promovisanje saradnje između eksternih agencija/usluga i škola;
- značajan rad sa porodicama.

Delovanja politike na nivou škole (mezosistem i mikrosistem) obuhvataju:

- razvoj inkluzivnog rukovodstva škole;
- proširenje plana i programa nastave i učenja, procene i pedagogije;
- pružanje podrške u vezi karijere i fleksibilni putevi karijere;
- podrška zdravlju i dobrobiti učenika.

Delovanja politike na nivou pojedinca (mikrosistem) obuhvataju:

- osnaživanje personalizovanih pristupa;
- postupanje u slučaju loših akademskih postignuća što je ranije moguće;
- smanjenje ponavljanja razreda.

Ovaj okvir za prevenciju školskog neuspeha sadrži i nadopunjuje okvire Evropske unije i međunarodne okvire za poboljšanje kvaliteta obrazovanja za sve učenike. On može da služi kao polazna tačka za nacionalne/regionalne i lokalne razgovore o tome kako politika obrazovanja može da spreči školski neuspeh. Svaka oblast politike može da se smatra **potencijalnim nacionalnim ciljem za delovanje**. Zato okvir može da bude osnova za konvertovanje oblasti politike u indikatore i/ili njihovo uključivanje u nacionalne standarde za prevenciju školskog neuspeha.

Na kraju, zemlje mogu da koriste ovaj okvir kao **referencu za praćenje napredovanja ka prevenciji školskog neuspeha**. On može da olakša vršnjačko učenje i razmenu znanja o načinu kontekstualizacije ovih oblasti politike, (ponovnom) raspoređivanju finansijskih resursa i razvoju sinergija između lokalnih i sistemskih zainteresovanih strana.

U celini, PSF projekat je pružio dokaz da visokokvalitetni inkluzivni obrazovni sistemi mogu da budu organizovani tako da na efikasan način ispune različite potrebe učenika i spreče školski neuspeh. Sveobuhvatne politike koje su fokusirane na pravednost i inkluziju mogu da poboljšaju opštu efikasnost obrazovnih sistema i rezultate pojedinačnih učenika. Jednostavno rečeno, povećanje inkluzivnosti obrazovnih sistema vodi ka uspehu za sve učenike.

REZULTATI PROJEKTA

Dva segmenta aktivnosti projekta dovela su do četiri međusobno povezana rezultata projekta.

Pregled PSF literature (Evropska agencija, 2019a) nastao je iz prvog segmenta aktivnosti projekta. On daje pregled evropskog i međunarodnog istraživanja o prevenciji školskog neuspeha u odnosu na inkluzivno obrazovanje. Pregled takođe identifikuje ključne koncepte i teme koje podupiru politiku i praksu za prevenciju školskog neuspeha. Njegovi rezultati su informisali i dopunili drugi segment projekta i razvoj objedinjenog izveštaja o projektu.

Tematska analiza informacija zemalja sažeto prikazuje informacije o politici koje je pružilo 14 zemalja koje su učestvovala u nacionalnom ispitivanju projekta. Analiza je prikazana u obliku tematskih tabela, koje su takođe prikazale objedinjeni izveštaj o projektu. Ovaj rezultat dopunjuje druge izvore informacija koji opisuju nacionalne obrazovne sisteme i sisteme obuke, kao što su rad Agencije na **Pregledu i analizi nacionalnih pravila** i revizije Agencije na **Malti i Islandu**.

Objedinjeni izveštaj PSF projekta (Evropska agencija, 2019b) kombinuje informacije iz dva segmenta aktivnosti projekta i predstavlja sveobuhvatne rezultate projekta. On obuhvata informacije o međunarodnom i evropskom sadržaju politike, rezultate pregleda literature i rezultate analiza informacija zemalja. Izveštaj pruža prikaz pitanja školskog neuspeha analiziranjem ključnih politika i mera koje promovišu nacionalni obrazovni organi. Na kraju, on ističe funkcije okvira inkluzivne politike koje omogućavaju napredak ka prevenciji školskog neuspeha.

Konačni sažeti izveštaj PSF sažeto prikazuje glavne zaključke projekta.

Ovi rezultati projekta su dostupni u **veb prostoru PSF projekta** (www.european-agency.org/projects/PSF).

REFERENCE

Bronfenbrenner, U., 2005. 'The Bioecological Theory of Human Development' ['Biološka teorija ljudskog razvoja'], u U. Bronfenbrenner (urednik), *Making Human Beings Human: Bioecological Perspectives on Human Development* [Šta ljude čini ljudima: Bioekološke perspektive o ljudskom razvoju]. Tauzand Ouks, Kalifornija: Sage

Evropska agencija za posebne potrebe i inkluzivno obrazovanje, 2016. *Early School Leaving and Learners with Disabilities and/or Special Educational Needs: A Review of the Research Evidence Focusing on Europe* [Prerano napuštanje školovanja i učenici sa invaliditetima i/ili posebnim obrazovnim potrebama: Pregled dokaza iz istraživanja sa fokusom na Evropu]. (A. Dison i G. Skvajers, urednici). Odense, Danska. www.european-agency.org/resources/publications/early-school-leaving-and-learners-disabilities-andor-special-educational-0 (poslednji pristup novembra 2019.)

Evropska agencija za posebne potrebe i inkluzivno obrazovanje, 2017a. *Early School Leaving and Learners with Disabilities and/or Special Educational Needs: To what extent is research reflected in European Union policies?* [Prerano napuštanje školovanja i učenici sa invaliditetima i/ili posebnim obrazovnim potrebama: U kom obimu se istraživanje odslikava u politikama Evropske unije?]. (G. Skvajers i A. Dison, urednici). Odense, Danska. www.european-agency.org/resources/publications/early-school-leaving-and-learners-disabilities-andor-special-educational (poslednji pristup novembra 2019.)

Evropska agencija za posebne potrebe i inkluzivno obrazovanje, 2017b. *Raising the Achievement of All Learners in Inclusive Education: Lessons from European Policy and Practice* [Poboljšanje rezultata svih učenika u inkluzivnom obrazovanju: Lekcije iz evropske politike i prakse]. (A. Kefalinou i V.J. Doneli, urednici). Odense, Danska. www.european-agency.org/resources/publications/raising-achievement-all-learners-project-overview (poslednji pristup novembra 2019.)

Evropska agencija za posebne potrebe i inkluzivno obrazovanje, 2019a. *Preventing School Failure: A Review of the Literature* [Prevenција školskog neuspeha: Pregled literature]. (G. Skvajers i A. Kefalinou, urednici). Odense, Danska. www.european-agency.org/resources/publications/preventing-school-failure-literature-review (poslednji pristup februara 2020.)

Evropska agencija za posebne potrebe i inkluzivno obrazovanje, 2019b. *Preventing School Failure: Examining the Potential of Inclusive Education Policies at System and Individual Levels* [Prevenција školskog neuspeha: Proučavanje potencijala politika inkluzivnog obrazovanja na nivoima sistema i pojedinca]. (A. Kefalinou, urednik). Odense, Danska. www.european-agency.org/resources/publications/preventing-school-failure-synthesis-report (poslednji pristup februara 2020.)

Evropska komisija, 2015. *Education & Training 2020. Schools policy: A whole school approach to tackling early school leaving [Obrazovanje i obuka 2020. Politika škole: Pristup ranom napuštanju školovanja na nivou cele škole]*. ec.europa.eu/assets/eac/education/experts-groups/2014-2015/school/early-leaving-policy_en.pdf (poslednji pristup oktobra 2019.)

Evropska komisija, 2017. *School development and excellent teaching for a great start in life [Razvoj škola i izvrsnost u nastavi kao preduslov za uspešan život]*. Komunikacija Komisije Evropskom parlamentu, Veću i Evropskom ekonomskom i Socijalnom odboru i Odboru regiona. COM/2017/0248 final. eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1496304694958&uri=COM:2017:248:FIN (poslednji pristup aprila 2019.)

Sekretarijat:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Kancelarija u Briselu:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org